

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΕΓΧΟΥ &
ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΝΟΣΗΜΑΤΩΝ (ΚΕΕΛΠΝΟ)
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ

ΣΥΧΝΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΛΥΣΣΑ 19 Μαρτίου 2013

- Τι είναι η λύσσα;..... 2
- Τι προκαλεί την λύσσα; 2
- Ποια ζώα μπορούν να προσβληθούν από την λύσσα; 2
- Ποια ζώα δεν προσβάλλονται από την λύσσα;..... 2
- Έχουμε κρούσματα λύσσας σε ζώα, στην Ελλάδα; 3
- Υπάρχει πρόγραμμα επιτήρησης της λύσσας σε άγρια ζώα, στην Ελλάδα; 3
- Ποια είναι τα συμπτώματα της λύσσας στα ζώα; 3
- Ποια είναι τα συμπτώματα της λύσσας στον άνθρωπο; 3
- Ποιος είναι ο χρόνος επώασης της ασθένειας στον άνθρωπο; 3
- Πώς μεταδίδεται η ασθένεια στον άνθρωπο;..... 3
- Μπορεί η λύσσα να μεταδοθεί από άνθρωπο σε άνθρωπο; 4
- Πώς μπορεί ο καθένας μας να περιορίσει τον κίνδυνο έκθεσης στη λύσσα; 4
- Πώς προστατεύονται τα μικρά κατοικίδια από τη λύσσα; 4
- Τι θα πρέπει να κάνει κανείς αν βρει το κατοικίδιό του ή κάποιο ζώο στο κοπάδι του τραυματισμένο από αδέσποτο ή άγριο ζώο, σε περιοχές υψηλού κινδύνου για λύσσα; 5
- Τι θα πρέπει να κάνει κανείς, αν τον δαγκώσει άγριο ή αδέσποτο ζώο, σε περιοχές υψηλού κινδύνου για λύσσα;..... 5
- Τι θα πρέπει να κάνει κανείς σε περιοχές υψηλού κινδύνου για λύσσα, αν έρθει σε επαφή με νυχτερίδα; 5
- Ποια είναι η θεραπεία για τη λύσσα; 5
- Ποιες ομάδες ατόμων κινδυνεύουν περισσότερο από λύσσα;..... 6

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΝΟΣΗΜΑΤΩΝ
Τμήμα Επιδημιολογικής Επιτήρησης & Παρέμβασης
Γραφείο Ζωνοόσων
Τηλ. 210-5212000, www.keelpno.gr

- Τι μέτρα προστασίας για τη λύσσα συστήνονται επιπλέον στις ομάδες υψηλού κινδύνου για τη λύσσα πριν από πιθανή έκθεση;..... 6
- Πότε χορηγείται το εμβόλιο και η ανοσοσφαιρίνη (αντιλυσσικός ορός) για τη λύσσα, μετά την έκθεση, σε άτομο που δεν έχει εμβολιαστεί στο παρελθόν για λύσσα;..... 6
- Σε ποια περίπτωση μπορώ να διακόψω τη χορήγηση των δόσεων του αντιλυσσικού εμβολίου;..... 7
- Υπάρχουν αντενδείξεις για τη χορήγηση του αντιλυσσικού εμβολίου;..... 7
- Έχει νόημα ο εμβολιασμός και η χορήγηση ανοσοσφαιρίνης αν γίνει καθυστερημένα; 7
- Πώς γίνεται η χορήγηση του εμβολίου και της ανοσοσφαιρίνης (αντιλυσσικού ορού);..... 7
- Ποιες ομάδες ατόμων εξαιρούνται από τη χορήγηση ανοσοσφαιρίνης (αντιλυσσικού ορού);..... 8
- Αν κάποιο άτομο εκτεθεί σε λύσσα, ενώ έχει κάνει προληπτικό εμβολιασμό προ της έκθεσης, τι θα πρέπει να κάνει; 8
- Ποιες είναι οι παρενέργειες από το εμβόλιο κατά της λύσσας;..... 8
- Ποιες είναι οι παρενέργειες από την ανοσοσφαιρίνη κατά της λύσσας (αντιλυσσικός ορός);..... 8
- Που μπορώ να βρω το αντιλυσσικό εμβόλιο ή την ανοσοσφαιρίνη (αντιλυσσικό ορό) και πού μπορώ να εμβολιαστώ;..... 8
- Που μπορώ να πάρω περισσότερες πληροφορίες; 9

- ***Τι είναι η λύσσα;***

Η λύσσα είναι ιογενής λοίμωξη που προσβάλλει το νευρικό σύστημα, δηλαδή τον εγκέφαλο και τον νωτιαίο μυελό των θηλαστικών.

- ***Τι προκαλεί την λύσσα;***

Προκαλείται από ένα ιό της οικογένειας των Ραβδοϊών. Ο ιός επιβιώνει στο περιβάλλον ιδιαίτερα σε συνθήκες ψύχους. Ο ιός απαντάται συνήθως και στο σάλιο των προσβεβλημένων ζώων.

- ***Ποια ζώα μπορούν να προσβληθούν από την λύσσα;***

Όλα τα θερμόαιμα θηλαστικά, άγρια και κατοικίδια, όπως: αλεπούδες, λύκοι, τσακάλια, κουνάβια, ρακούν, νυχτερίδες, σκύλοι, γάτες, βοοειδή, αιγοπρόβατα, άλογα κ.ά. Παρά το γεγονός πως η λύσσα είναι συνήθως νόσος των ζώων, μπορεί να μεταδοθεί από ένα μολυσμένο ζώο στον άνθρωπο. 99% των ανθρώπινων θανάτων από λύσσα παγκοσμίως συνδέονται με δήγμα (δάγκωμα) σκύλου.

- ***Ποια ζώα δεν προσβάλλονται από την λύσσα;***

Τα πουλιά, τα ψάρια, τα ερπετά (π.χ. φίδια, σαύρες και χελώνες), τα αμφίβια (π.χ. βάτραχοι, σαλαμάνδρες) και τα έντομα δεν μολύνονται από λύσσα, ούτε μεταδίδουν την νόσο.

- ***Έχουμε κρούσματα λύσσας σε ζώα, στην Ελλάδα;***

Η Ελλάδα ήταν ελεύθερη λύσσας από το 1987 μέχρι τον Οκτώβριο 2012, όταν έγινε διάγνωση λύσσας σε ζώο της άγριας πανίδας (κόκκινη αλεπού), ενώ από τότε έχουν διαγνωστεί περαιτέρω κρούσματα σε άλλες περιοχές της χώρας. Για τον ενημερωμένο κατάλογο των επηρεαζόμενων από λύσσα περιοχών πατήστε [εδώ](#).

Με την επέκταση του προγράμματος επιτήρησης της λύσσας στα ζώα του Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης μέσα στο 2013 σε όλη την επικράτεια, θα είναι διαθέσιμες περισσότερες πληροφορίες για την πιο ακριβή αξιολόγηση κινδύνου σε κάθε περιοχή της χώρας.

- ***Υπάρχει πρόγραμμα επιτήρησης της λύσσας σε άγρια ζώα, στην Ελλάδα;***

Ναι, πρόγραμμα επιτήρησης της λύσσας διενεργεί το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης (Δ/νση Υγείας Ζώων) σε 16 περιφερειακές ενότητες της χώρας. Περισσότερες πληροφορίες θα βρείτε [εδώ](#).

- ***Ποια είναι τα συμπτώματα της λύσσας στα ζώα;***

Τα συμπτώματα στην αρχή της νόσου μπορεί να είναι μη ειδικά, αλλά το πλέον χαρακτηριστικό σύμπτωμα τόσο στα κατοικίδια, όσο και στα άγρια και στα ζώα αναπαραγωγής (π.χ. πρόβατα, αγελάδες κλπ) είναι η **αλλαγή συμπεριφοράς** τους, η επιθετικότητα, ή/και εκδηλώσεις αυτο-ακρωτηριασμού. Περισσότερες λεπτομέρειες για τις εκδηλώσεις της λύσσας στα ζώα μπορείτε να διαβάσετε [εδώ](#).

- ***Ποια είναι τα συμπτώματα της λύσσας στον άνθρωπο;***

Τα πρώιμα συμπτώματα της νόσου στον άνθρωπο είναι μη ειδικά και περιλαμβάνουν πυρετό, πονοκέφαλο και γενικευμένη αδιαθεσία και αδυναμία. Μπορεί να συνυπάρχει ο πόνος ή ανεξήγητο αίσθημα μουδιάσματος, τρυπήματος ή τσιμπήματος (παραισθησίες) στο σημείο του τραύματος. Περιγράφονται δύο μορφές της νόσου: η μανιακή και η παραλυτική. Οι ασθενείς με τη μανιακή μορφή εμφανίζουν υπερδιέγερση, ευέξαπτη συμπεριφορά, υδροφοβία (φόβος για το νερό) και μερικές φορές αεροφοβία. Ο θάνατος επέρχεται μετά από λίγες ημέρες (συνήθως 6) από καρδιοαναπνευστική ανακοπή. Η παραλυτική μορφή ευθύνεται για το 30% του συνόλου των κρουσμάτων στον άνθρωπο. Είναι λιγότερο δραματική και διαρκεί συνήθως περισσότερο από τη μανιακή μορφή. Οι μύες σταδιακά παραλύουν αρχίζοντας από το σημείο της έκθεσης. Άλλα ειδικά συμπτώματα που εμφανίζονται στην λύσσα περιλαμβάνουν αϋπνία, άγχος, παραισθήσεις, σιελόρροια, και δυσκολία στη κατάποση. Προοδευτικά εγκαθίσταται κώμα και επέρχεται ο θάνατος συνήθως λόγω παράλυσης των αναπνευστικών μυών. Θεωρείται ότι η παραλυτική μορφή της λύσσας πολλές φορές συγχέεται με άλλα νοσήματα με αποτέλεσμα να μην τίθεται η σωστή διάγνωση.

- ***Ποιος είναι ο χρόνος επώασης της ασθένειας στον άνθρωπο;***

Ο χρόνος επώασης της λύσσας στον άνθρωπο κυμαίνεται από λίγες ημέρες έως και χρόνια, αλλά συνήθως είναι 3-8 εβδομάδες.

- ***Πώς μεταδίδεται η ασθένεια στον άνθρωπο;***

Ο ιός μεταδίδεται στον άνθρωπο μέσω του σάλιου του μολυσμένου ζώου. Αυτό μπορεί να συμβεί με (3) κυρίως τρόπους:

- ✓ Μέσω δαγκώματος (δήγματος) ή γρατζουνιάς (εκδοράς).

- ✓ Μετά από γλείψιμο του ζώου σε δέρμα, που έχει πληγή, κόψιμο, τραύμα ή γδάρισμα (λύση της συνέχειάς του).
- ✓ Μέσω επαφής του σάλιου με τους βλεννογόνους (μάτια, μύτη, στόμα) του ανθρώπου.

- ***Μπορεί η λύσσα να μεταδοθεί από άνθρωπο σε άνθρωπο;***

Καθώς ο ιός εκκρίνεται στο σάλιο, είναι θεωρητικά δυνατή η μετάδοση της λύσσας από άνθρωπο σε άνθρωπο, αλλά παρόμοιο περιστατικό δεν έχει περιγραφεί στη βιβλιογραφία. Για το λόγο αυτό συστήνεται η χρήση βασικών προφυλάξεων με τη χρήση γαντιών, απλής μάσκας και γυαλιών προστασίας για τα μάτια, για το ιατρονοσηλευτικό προσωπικό που νοσηλεύει ασθενή ύποπτο για λύσσα. Για το προσωπικό νεκροτομείου που θα διαχειριστεί νευρικό ιστό σκόπιμη είναι επίσης η χρήση πλαστικής ποδιάς, μάσκας με ασπίδα, προστατευτικών γυαλιών και διπλών ή χονδρών γαντιών.

- ***Πώς μπορεί ο καθένας μας να περιορίσει τον κίνδυνο έκθεσης στη λύσσα;***

- ✓ Εμβολιάζει **οπωσδήποτε** τα κατοικίδια του (σκύλοι, γάτες κ.λπ.).
- ✓ Δεν αφήνει τα κατοικίδια του να περιπλανώνται μακριά από το σπίτι, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της νύχτας. Καλό είναι να τα ασφαλίσει με λουρί και σε περιφραγμένο χώρο.
- ✓ Αποφεύγει την επαφή με άγρια ή αδέσποτα ζώα και ζώα, που έχουν προκύψει από διασταύρωση κατοικίδιων με άγρια ζώα.
- ✓ Διδάσκει τα παιδιά να μην προσεγγίζουν ποτέ ζώα τα οποία δεν γνωρίζουν ακόμη και εάν αυτά φαίνονται φιλικά.
- ✓ Δεν αγγίζει νεκρά ζώα.
- ✓ Κρατά τα άγρια ζώα μακριά από κατοικίες και εργασιακούς χώρους.
- ✓ Δεν αφήνει ζωοτροφή και νερό εκτεθειμένα σε εξωτερικούς χώρους (ούτε για τα κατοικίδια ζώα του), ώστε να αποφεύγεται η προσέλκυση άγριων ζώων. Ακόμη και άδεια δοχεία μπορούν να προσελκύσουν τα άγρια ζώα, ενώ είναι επίσης σημαντικό να ασφαρίζονται τα απορρίμματα σε κάδους με κάλυμμα.
- ✓ Λαμβάνει μέτρα προφύλαξης ώστε να μην μπορούν να εισχωρήσουν στο σπίτι νυχτερίδες (π.χ. σήτες στα παράθυρα, φεγγίτες κλπ)
- ✓ Ενημερώνει άμεσα το οικείο Τμήμα Κτηνιατρικής (ή ιδιώτη κτηνίατρο ή θηροφύλακα) αν συναντήσει άρρωστο, νεκρό ή τραυματισμένο από επίθεση αδέσποτο ζώο, όπως και οποιοδήποτε ζώο με επιθετική συμπεριφορά.
- ✓ Ενημερώνεται τακτικά από το οικείο Τμήμα Κτηνιατρικής για ενδεχόμενα πρόσφατα κρούσματα λύσσας σε ζώα στην περιοχή του.

- ***Πώς προστατεύονται τα μικρά κατοικίδια από τη λύσσα;***

- ✓ Βεβαιώνεται ότι οι γάτες και οι σκύλοι του έχουν εμβολιαστεί για τη λύσσα και κάνουν τις προβλεπόμενες επαναληπτικές δόσεις, σε συνεννόηση με τον κτηνίατρο που τα παρακολουθεί. Ακόμη και οι γάτες, που είναι αποκλειστικά μέσα στα σπίτια, θα πρέπει να εμβολιάζονται κατά της λύσσας.
- ✓ Δεν αφήνει τα ζώα του να περιπλανώνται ελεύθερα ιδιαίτερα τη νύχτα, ώστε να μην δεχτούν επίθεση από κάποιο άγριο ζώο.

- **Τι θα πρέπει να κάνει κανείς αν βρει το κατοικίδιό του ή κάποιο ζώο στο κοπάδι του τραυματισμένο από αδέσποτο ή άγριο ζώο, σε περιοχές υψηλού κινδύνου για λύσσα;**

Θα πρέπει να μην το αγγίζει, να μην αφήσει να έρθουν σε επαφή άλλα ζώα με το νεκρό, και να επικοινωνήσει αμέσως με τον κτηνίατρό του και το οικείο Τμήμα Κτηνιατρικής.

- **Τι θα πρέπει να κάνει κανείς, αν τον δαγκώσει άγριο ή αδέσποτο ζώο, σε περιοχές υψηλού κινδύνου για λύσσα;**

- ✓ Να πλύνει αμέσως την περιοχή με άφθονο νερό και σαπούνι για τουλάχιστον 5 λεπτά και να απολυμάνει το τραύμα με αλκοολούχο ή ιωδιούχο αντισηπτικό.
- ✓ Να επικοινωνήσει το συντομότερο δυνατόν με το γιατρό του για την αξιολόγηση της έκθεσης
- ✓ Να ενημερώσει τη Δ/ση Αγροτ. Οικονομίας και Κτηνιατρικής ή τη Δ/ση Δημόσιας Υγείας της τοπικής Περιφερειακής Ενότητας.
- ✓ Να προσπαθήσει να συγκρατήσει στη μνήμη του την εικόνα του ζώου και το σημείο στο οποίο κατευθύνθηκε το ζώο, ώστε να δώσει τις πληροφορίες στη Δ/ση Κτηνιατρικής.

- **Τι θα πρέπει να κάνει κανείς σε περιοχές υψηλού κινδύνου για λύσσα, αν έρθει σε επαφή με νυχτερίδα;**

Τα είδη των νυχτερίδων που ενδημούν στην Ελλάδα είναι ως επί το πλείστον εντομοφάγα και μόνο τυχαία μπορεί να έρθουν σε επαφή με τον άνθρωπο. Συνήθως δαγκώνουν ή γρατζουνούν ευρισκόμενες σε άμυνα, ή όταν αισθάνονται να απειλούνται.

Με το δεδομένο ότι σε ολόκληρη την Ευρώπη είναι πολύ σπάνια τα περιστατικά συσχετισμού μετάδοσης της λύσσας από νυχτερίδα και στην Ελλάδα δεν υπάρχει τέτοιο περιστατικό, η έκθεση σε νυχτερίδα στη χώρα μας κρίνεται ως υψηλού κινδύνου μόνο όταν καταλείπει εμφανές τραύμα όπως π.χ. δάγκωμα. Επομένως σε τυχαία επαφή με νυχτερίδα θα πρέπει να ελέγχετε για τυχόν τραύματα και να απευθύνεστε σε επαγγελματία υγείας και στη Δ/ση Αγροτ. Οικονομίας και Κτηνιατρικής της τοπικής Περιφερειακής Ενότητας.

Σε περίπτωση που η τυχαία έκθεση αφορά σε παιδί συστήνεται η εκτίμηση από τον θεράποντα ιατρό σε συνεργασία με τις τοπικές αρχές δημόσιας υγείας.

Όπως συμβαίνει και για τα υπόλοιπα ζώα, μια νυχτερίδα που αποκλίνει από τη φυσιολογική συμπεριφορά ή δείχνει άρρωστη είναι περισσότερο πιθανό να νοσεί από λύσσα και να είναι μεταδοτική. Σε αυτή την περίπτωση μη πλησιάζετε το ζώο και ειδοποιείτε την οικεία Δ/ση Αγροτ. Οικονομίας και Κτηνιατρικής.

Αντίθετα, στις ΗΠΑ και στη Λατινική Αμερική αναφέρονται συχνά περιστατικά λύσσας σε ανθρώπους μετά από έκθεση σε νυχτερίδες. Στις περιοχές αυτές, οποιαδήποτε επαφή με νυχτερίδα θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως επικίνδυνη, ακόμη και εάν δεν υπάρχει εμφανές δάγκωμα ή γρατσουιά.

- **Ποια είναι η θεραπεία για τη λύσσα;**

Δεν υπάρχει αποτελεσματική θεραπεία για τη λύσσα και η νόσος έχει **θνητότητα σχεδόν 100%**.

Ο μόνος **αποτελεσματικός τρόπος προστασίας από τη λύσσα είναι:**

- ✓ είτε **προληπτικός** (πριν την έκθεση) εμβολιασμός με το αντιλυσσικό εμβόλιο, που συστήνεται για τις ομάδες υψηλού κινδύνου (βλ. κατωτέρω),

- ✓ είτε έγκαιρη χορήγηση εμβολίου και ανθρώπινης ανοσοσφαιρίνης μετά την έκθεση (δάγκωμα ύποπτου ζώου κ.λπ.).

Το **αντιλυσσικό εμβόλιο**, που κυκλοφορεί στην Ελλάδα (Vaccin Rabique Pasteur), είναι αδρανοποιημένο, κεκαθαρμένο εμβόλιο, παρασκευασμένο σε κύτταρα Vero και περιέχει το στέλεχος Wistar Rabies PM/WI 38 1503-3M. Το αντιλυσσικό εμβόλιο στην Ελλάδα διατίθεται από το Ελληνικό Ινστιτούτο Pasteur προς τις κατά τόπους Δ/νσεις ΔΥ, τα νοσοκομεία ή ΚΥ μετά από σχετικό αίτημα προς το Υπουργείο Υγείας.

Η ειδική ανοσοσφαιρίνη κατά της λύσσας (**αντιλυσσικός ορός**) που κυκλοφορεί στην Ελλάδα (Berirab P), είναι ανθρώπινη και διατίθεται μέσω του Ινστιτούτου Φαρμακευτικής Έρευνας και Τεχνολογίας (ΙΦΕΤ) προς τις κατά τόπους Δ/νσεις ΔΥ, τα νοσοκομεία ή ΚΥ μετά από σχετικό αίτημα προς το Υπουργείο Υγείας.

- ***Ποιες ομάδες ατόμων κινδυνεύουν περισσότερο από λύσσα;***

Γενικά άτομα που λόγω επαγγέλματος ή άλλης ασχολίας έρχονται σε επαφή με άγρια ζώα όπως: κτηνίατροι, θηροφύλακες, προσωπικό βιολογικών εργαστηρίων που ασχολούνται με τη διάγνωση ή την έρευνα για τη λύσσα, κυνηγοί, σπηλαιολόγοι, εργαζόμενοι σε σφαγεία, ταξιδιώτες σε χώρες ή περιοχές με αυξημένη επίπτωση λύσσας, όταν η πρόσβαση σε αντιλυσσικά εμβόλια και ανοσοσφαιρίνη είναι δυσχερής, και γενικά άτομα που έχουν στενή επαφή με άγρια ή αδέσποτα ζώα.

- ***Τι μέτρα προστασίας για τη λύσσα συστήνονται επιπλέον στις ομάδες υψηλού κινδύνου για τη λύσσα πριν από πιθανή έκθεση;***

Εκτός από τις βασικές προφυλάξεις κατά την επαφή τους με το ύποπτο ζώο, συστήνεται ο εμβολιασμός προληπτικά, πριν από την έκθεση, με 3 δόσεις εμβολίου (**Ημέρες 0, 7, 21 ή 28**). Θα πρέπει επίσης να γίνονται αναμνηστικές δόσεις του εμβολίου, ανάλογα με τις οδηγίες κάθε σκευάσματος εμβολίου, καθώς και το είδος της έκθεσης κάθε ατόμου.

- ***Πότε χορηγείται το εμβόλιο και η ανοσοσφαιρίνη (αντιλυσσικός ορός) για τη λύσσα, μετά την έκθεση, σε άτομο που δεν έχει εμβολιαστεί στο παρελθόν για λύσσα;***

Στη περίπτωση που ο θεράπων ιατρός κρίνει ότι μία έκθεση/επαφή με άγριο ή οικόσιτο ζώο είναι ύποπτη για τη μετάδοση της λύσσας συστήνεται η χορήγηση **αντιλυσσικού εμβολίου και ειδικής ανοσοσφαιρίνης (αντιλυσσικός ορός)**.

Α) Αντιλυσσικό εμβόλιο: Για το συγκεκριμένο τύπο εμβολίου, που κυκλοφορεί στην Ελλάδα, μετά από ύποπτη έκθεση συνιστάται η χορήγηση **5 δόσεων εμβολίου**: ημέρα **0**, ημέρα **3**, ημέρα **7**, ημέρα **14** και την ημέρα **28**. Ως **ημέρα 0**, **ορίζεται η ημέρα λήψης της πρώτης δόσης** του αντιλυσσικού εμβολίου, η οποία καλό θα ήταν να συμπίπτει με την ημέρα της έκθεσης στην ασθένεια. Σε ανοσοκατεσταλμένα άτομα, λόγω υποκείμενου νοσήματος ή λήψης φαρμάκων που επηρεάζουν την ανοσία (όπως για παράδειγμα είναι τα κορτικοειδή), συνιστάται έλεγχος αντισωμάτων κατά της λύσσας 2 έως 4 εβδομάδες μετά την τελευταία δόση του εμβολίου. Εάν ο τίτλος αντισωμάτων βρεθεί μικρότερος από 0,5 U.I./ml (Μέθοδος RFFIT), συνιστάται η χορήγηση μιας επιπλέον δόσης του εμβολίου (σύμφωνα με τις οδηγίες της κατασκευάστριας εταιρείας), καθώς και η συμβουλή εξειδικευμένου ιατρού (Λοιμωξιολόγος). Επίσης θεωρείται σκόπιμο (εάν αυτό είναι εφικτό), να διακόπτεται για εύλογο χρονικό διάστημα,

η χορήγηση τυχόν ανοσοκατασταλτικών φαρμάκων ώστε να ολοκληρωθεί η παραγωγή αντισωμάτων από το εμβόλιο.

B) Ειδική Ανοσοσφαιρίνη κατά της λύσσας (αντιλυσσικός ορός): Η ανοσοσφαιρίνη χορηγείται κατά προτίμηση την ημέρα 0, ταυτόχρονα με την 1η δόση του αντιλυσσικού εμβολίου, αλλά σε διαφορετικό σημείο και με διαφορετική σύριγγα. Αν αυτό δεν είναι εφικτό, η ανοσοσφαιρίνη μπορεί να χορηγηθεί το αργότερο έως και την ημέρα 7 μετά την έκθεση στην ασθένεια.

- ***Σε ποια περίπτωση μπορώ να διακόψω τη χορήγηση των δόσεων του αντιλυσσικού εμβολίου;***

Αυστηρά και μόνο στην περίπτωση που συλληφθεί το ζώο και αποδειχθεί μετά από παρακολούθηση από κτηνίατρο ή μετά από εργαστηριακό έλεγχο του εγκεφάλου του ότι δεν πάσχει από λύσσα.

- ***Υπάρχουν αντενδείξεις για τη χορήγηση του αντιλυσσικού εμβολίου;***

Εφόσον έχει προηγηθεί επαφή υψηλού κινδύνου με λυσσύποπτο ζώο (βλ. [Αλγόριθμος αντιμετώπισης λύσσας](#)), **δεν υπάρχουν αντενδείξεις** για τη χορήγηση του εμβολίου. Ακόμα και βρέφη, υπερήλικες, έγκυες γυναίκες και ανοσοκατεσταλμένα άτομα θα πρέπει να λάβουν την προληπτική ανοσοποίηση.

- ***Έχει νόημα ο εμβολιασμός και η χορήγηση ανοσοσφαιρίνης αν γίνει καθυστερημένα;***

Αν το είδος του ζώου και η επαφή μαζί του είναι υψηλού κινδύνου και η επίπτωση της λύσσας στην περιοχή που έγινε η επαφή είναι υψηλή, τότε ακόμη και αν ο ασθενής προσέλθει πολλές ημέρες μετά το δάγκωμα, μπορεί να κριθεί απαραίτητη η χορήγηση αντιλυσσικού εμβολίου.

- ***Πώς γίνεται η χορήγηση του εμβολίου και της ανοσοσφαιρίνης (αντιλυσσικού ορού);***

A) Αντιλυσσικό εμβόλιο: Το αντιλυσσικό εμβόλιο που εισάγεται στη χώρα μας (Vaccin Rabique, Aventis Pasteur) είναι αδραντοποιημένο, κεκαθαρμένο εμβόλιο, παρασκευασμένο σε κύτταρα Vero και περιέχει το στέλεχος Wistar Rabies PM/WI 38 1503-3M. Το εμβόλιο είναι λυοφιλοποιημένο (σε μορφή σκόνης) και συνοδεύεται από διάλυμα χλωριούχου νατρίου 4% (0,5ml) για ανασύσταση. Χορηγείται **ενδομυϊκά:** στους ενήλικες στην περιοχή του δελτοειδούς (βραχίονας) και στα παιδιά στην προσθιο-πλάγια επιφάνεια του μηρού. Η χορήγηση του εμβολίου δεν πρέπει να γίνεται ποτέ ενδοφλέβια.

B) Ειδική Ανοσοσφαιρίνη κατά της λύσσας: Ο αντιλυσσικός ορός που εισάγεται στη χώρα μας (**Berirab P**) είναι ανθρώπινης προέλευσης σε αμπούλες 5ml (750 I.U.). Η συνιστώμενη δοσολογία χορήγησής της (κατά τον WHO) είναι: 20 I.U./kg βάρους, η οποία αντιστοιχεί συνήθως σε 2 αμπούλες ανοσοσφαιρίνης. Είναι προτιμητέο να χορηγηθεί στην περιοχή του τραύματος, αν αυτό είναι ανατομικά εφικτό. Αν αυτό δεν είναι δυνατόν για όλη τη ποσότητα (π.χ. τραύμα σε δάχτυλο), θα πρέπει η ποσότητα ανοσοσφαιρίνης που θα περισσεύσει να εγχυθεί σε άλλο σημείο ενδομυϊκά μακριά από το σημείο του εμβολιασμού (κατά προτίμηση στον άλλο δελτοειδή ή στην προσθιοπλάγια επιφάνεια του μηρού). Η χορήγηση της ανοσοσφαιρίνης δεν πρέπει να γίνει ποτέ ενδοφλέβια.

Προσοχή: το εμβόλιο και ο αντιλυσσικός ορός **ΔΕΝ** πρέπει να αναμιχθούν στην ίδια σύριγγα!

- **Ποιες ομάδες ατόμων εξαιρούνται από τη χορήγηση ανοσοσφαιρίνης (αντιλυσσικού ορού);**

- ✓ Άτομα που έχουν λάβει 3 δόσεις εμβολίου σε προληπτικό σχήμα (προ της έκθεσης).
- ✓ Άτομα που έχουν εμβολιαστεί στο παρελθόν με το πλήρες σχήμα (5 δόσεις) μετά από έκθεση σε λυσσύποπτο ζώο.
- ✓ Άτομα που έχουν πιστοποιημένο ικανοποιητικό τίτλο αντιλυσσικών αντισωμάτων μετά από αναφερόμενο αντιλυσσικό εμβολιασμό στο παρελθόν.

- **Αν κάποιο άτομο εκτεθεί σε λύσσα, ενώ έχει κάνει προληπτικό εμβολιασμό προ της έκθεσης, τι θα πρέπει να κάνει;**

- ✓ Να πλύνει αμέσως την περιοχή με άφθονο νερό και σαπούνι για τουλάχιστον 5 λεπτά και να απολυμάνει το τραύμα με αλκοολούχο ή ιωδιούχο αντισηπτικό.
- ✓ Να επικοινωνήσει το συντομότερο δυνατόν με το γιατρό του και με την οικεία Δ/ση Κτηνιατρικής.
- ✓ Ο θεράπων γιατρός θα αποφασίσει σχετικά με τον αριθμό των δόσεων εμβολίου που πιθανόν να χορηγηθούν συμπληρωματικά (συνήθως 2 δόσεις: **ημέρες 0 και 3**, ενώ υπάρχει και πιθανότητα ανάγκης επανάληψης όλου του σχήματος εμβολιασμού μετά την έκθεση με 5 δόσεις).

- **Ποιες είναι οι παρενέργειες από το εμβόλιο κατά της λύσσας;**

Το εμβόλιο της λύσσας θεωρείται ένα αρκετά ασφαλές εμβόλιο. Στις ανεπιθύμητες ενέργειες του εμβολίου περιλαμβάνονται:

1) Τοπικές, ήπιες: όπως πόνος στο σημείο εμβολιασμού, ερυθρότητα, τοπικό οίδημα, κνησμός και σκληρία

2) Γενικευμένες: Μέτριος πυρετός, ρίγη, αδιαθεσία, αδυναμία, κεφαλαλγία, ίλιγγος, μυαλγίες, γαστρεντερικές διαταραχές (όπως ναυτία, κοιλιακό άλγος)

3) Ασυνήθεις (σοβαρές): Αναφυλαξία, κνίδωση, γενικευμένο εξάνθημα

- **Ποιες είναι οι παρενέργειες από την ανοσοσφαιρίνη κατά της λύσσας (αντιλυσσικός ορός);**

Σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις οι ασθενείς εμφανίζουν πόνο και παροδική ευαισθησία στην περιοχή της ένεσης, ενώ ερυθρότητα και σκληρία εμφανίζεται σε 50-60% των ασθενών. Από τις συστηματικές αντιδράσεις συχνότερη είναι η κεφαλαλγία (50-69%), πυρετός και σπανιότερα ναυτία, εμετός, ταχυκαρδία/βραδυκαρδία, εφίδρωση, υπόταση, ίλιγγος και αλλεργικές αντιδράσεις (ερυθρότητα, κνίδωση, δύσπνοια). Τα συμπτώματα αυτά υποχωρούν με τη χορήγηση αναλγητικών ή και χωρίς θεραπεία μετά από λίγες ημέρες.

- **Που μπορώ να βρω το αντιλυσσικό εμβόλιο ή την ανοσοσφαιρίνη (αντιλυσσικό ορό) και πού μπορώ να εμβολιαστώ;**

Τόσο το αντιλυσσικό εμβόλιο όσο και ο αντιλυσσικός ορός είναι Κρατικά Είδη και δεν κυκλοφορούν ελεύθερα στα φαρμακεία.

Αντιλυσσικό εμβόλιο και ορός υπάρχουν σε περιορισμένες ποσότητες στα νοσοκομεία των περιοχών υψηλής επικινδυνότητας ή μετά από επαφή με τα νοσοκομεία αναφοράς (1 ανά

Υγειονομική Περιφέρεια) ή μετά από επαφή με το ΚΕΠΙΧ- ΚΕΕΛΠΝΟ (210-5212 000/ 210-5212 054).

- ***Που μπορώ να πάρω περισσότερες πληροφορίες;***
 - ✓ Τηλεφωνικό Κέντρο ΚΕΕΛΠΝΟ: **210-5212 000**
 - ✓ Ηλεκτρονική διεύθυνση επικοινωνίας (email): kepich@keelpno.gr
 - ✓ Κέντρο Επιχειρήσεων ΚΕΕΛΠΝΟ: **210-5212 054**